NOVADI ZAĻO

Gaujas augštece jāatklāj

Tūristu ceļš ved gar Niklāvu ķieģeļcepli. Vieta, kur senāk tapuši ķieģeļi ne vienai vien Piebalgas puses mājvietai.

Pirms deviņiem gadiem Gaujas aizsardzības aktīvistu grupa kopā ar Jaunpiebalgas novada domi nodibināja Gaujas fondu. Gadu gaitā dažādi pasākumi, praktiskas aktivitātes saistījušas ne tikai jaunpiebaldzēnus.

"Daudzu cilvēku dzīve visos laikos bijusi saistīta ar Gauju. Kad sākām runāt par Gauju kā vērtību, ka mums ar to jālepojas, kāds pazīstams jaunpiebaldzēns, piebaldzēns ar lielo burtu, tā dīvaini paskatījās – kāda Gauja, te nav Gauja, Turaidā – tur ir Gauja. Tāda diemžēl ir attieksme pret to, kas mums ir. Bieži dzirdēts – kas tad mums te ir. Citur viss ir. Ikdienā neredzi, tad atnāk kāds un parāda. Kamēr tā vērtība ir, to neredz, kad vairs nav, tad saprotam, ka reiz bija," saka fonda valdes locekle Vita Žīgure un uzsver, ka fonda mērķi ir Gaujas apzināšana, saudzēšana un sabiedrības izglītošana.

Ik pavasari talkās tiek tīrīta, ravēta Gauja, sakopti krasti, iekārtotas vairākas atpūtas vietas. Kādā talkā vārda tiešā nozīmē tika atklāta Gauja. "Pie pagastmājas iztīrījām upi un atklājās kāpnes no muižas laika. Arhīvos atradām fotogrāfiju, ka tur bijusi maza laivu piestātne. Ja koptu, tīrītu, atklātu interesantu vēsturi. Dabas, vides aizsardzība nav atraujama no kultūrvēstures. Ielaidām Gaujā vienkoča laivu, ar ko vizināties. Jaunpiebaldzēni nogāja pie Gaujas un to ieraudzīja. Daudzi atzina, ka šķitis kāds krūmos ieaudzis dīķītis. Tā ir labi padarīta darba sajūta. Arī upei vieglāk elpot," stāsta jaunpiebaldzēniete.

Katru pavasari, kad sniegs nokusis un kokiem vēl nav saplaukušas lapas, tiek rīkots pārgājiens. Tad visvairāk var ieraudzīt un atklāt. "Atklājām vairākus dižkokus, bijušās mājvietas, senos ceļus, mazās upītes, kas aizaug," pastāsta Vita un uzsver, ka pārgājienos, tāpat talkās piedalās ģimenes ar bērniem, seniori. Katrai paaudzei no kopābūšanas savs ieguvums. Taču fonda valdes locekle piebilst, ka diemžēl nav bijis neviena pārgājiena, kurā neuzdurtos kādai nelegālai atkritumu izgāztuvei.

"Kad vēl tikai runāja par depozīta ieviešanu, kādā intervijā ministrs neapmierināts jautāja: "Kur tad tās pudeles mētājas?" Tikko bijām atgriezušies no pārgājiena pa Gaujmalu. Toreiz sociālajos tīklos uzrakstīju, ka varu izvadāt un parādīt, jo pa mašīnas logu jau neredz. Depozīta sistēma ir pamatīgi samazinājusi atkritumu daudzumu. Ar laivām braucot, redzams, ka atkritumi peld. Problēma nepazudīs, jo no iepakojumiem neizvairīties. Maize plastmasā, gaļa, piena produkti tāpat. Tā ir plastmasas laikmeta iezīme. Kaut ko mainīt var tikai pats," pārdomās dalās jaunpiebaldzēniete Viņa uzsver, ka ar kampaņām te maz var līdzēt. Un vai bieži vien iztērētie resursi dod labumu? "Plakātus "Nemēslo mežā" vējš izpluināja, saplēsa, un driskas nonāca mežā. Bieži vien, domājot, ka kaut ko mazināsim, atstājam lielāku nospiedumu. Kaut vai bukletu drukāšana, tiek iztērēts papīrs un krāsa, tā tie kaudzēs stāv, pēc tam tiek izmesti," piemērus min Vita un piebilst, arī dažādi materiāli aizvien ilgtspējīgāki, ražo ne tikai tādus, kas vidē noārdās.

→

Mācās visas paaudzes

Arī pieaugušie nodarbībās nereti var uzzināt ko jaunu.

SIA "ZAA0" dabas un tehnoloģiju parks "Urda" izglītības iestādēm, darba kolektīviem un interešu grupām piedāvā mācības par vidi un vidē. Te atrodas aprites ekonomikas centrs "Daibe" (atkritumu poligons). Arī pieaugušie var doties izzinošā izpētes braucienā, piedalīties atkritumu šķirošanas meistarklasē.

"Vides izglītošana ir svarīga no mazotnes līdz sirmam vecumam, lai izprastu, ko atstājam nākotnei. Pieaugušajiem ir nodarbības "Urdā", kā arī rīkojam izbraukumus uz darba kolektīviem, skaidrojot par atkritumu šķirošanu un neradīšanu, par aprites ekonomikas principiem, kā tos izmantot ne tikai pārstrādei, bet ko atkārtoti lietot mājās," stāsta SIA "ZAA0" Vides izglītības nodaļas vadītāja Ieva Freimane-Mihailova. Viņa vērtē, ka interese par "Urdas" piedāvājumu ir un tā jāveicina, jāmotivē pieaugušie mācīties.

"Sabiedrības izglītošana noteikti notiek veiksmīgāk nekā vēl pirms pāris gadiem. Arī citas organizācijas savā darbībā iekļauj ilgtspējas jautājumus, rodas interese. Paredzams, ka nākamajos gados zināšanas par vidi tādas pašas, kā zināt reizrēķinu, kā saprast darba drošību, bet tas ir jāapgūst," saka Vides izglītības nodaļas vadītāja.

Kad interesenti atbrauc, viņiem tiek piedāvāts izpētes brauciens pa centru, kurā tiek izskaidrots, kas notiek ar atkritumiem, kādi resursi tiek tērēti, lai tos noglabātu, sašķirotu, pēc tam izmantotu. Tā veidojot izpratni, ka katrs uz miskasti aiznestais atkritumu maisiņš ir daļa no atkritumu kalniem. Ir lekcija par aprites ekonomiku un ilgtspējīgu dzīvesveidu. Dabas takā var veikt dažādus uzdevumus.

Māju pārvaldnieki, apsaimniekotāji organizē mācības iedzīvotājiem, brauc uz poligonu, pensionāru grupas šurp dodas ekskursijās, arī darba un pašvaldību kolektīvi. "Marta trešajā nedēļā būs Dabas diena, kad aicinām ģimenes. Jau februāra vidū dalībnieku skaits bija sasniegts. Ir gan ekskursija pa centru, gan našķu darbnīca, kā izmantot visu produktu, bērniem ir savas nodarbes, vecākiem savas," pastāsta I. Freimane-Mihailova un uzsver, iedzīvotāji jebkurā vecumā interesējas un viņiem ir svarīga vide, kurā dzīvo.

UZZIŅAI

Gaujas fonda mērķi:

1) rūpēties par Gaujas augšteces dabas vērtību aizsardzību;

2) rūpēties par Gaujas augšteces kultūrvēstures mantojuma izpēti un saglabāšanu;

3) veicināt iedzīvotāju izpratni par Gaujas augšteces aizsardzības nepieciešamību un panākt to aktīvu iesaisti konstatēto problēmu novēršanā;

4) apzināt un dokumentēt Gaujas augšteces dabas daudzveidību;

5) veicināt dabai draudzīga tūrisma attīstību Gaujas augštecē.

←

Viņa vērtē, ka bieži tiek uzsvērts, ja būtu vairāk miskastu, dabu mazāk piesārņotu. "Vai pareizāk nebūtu mācīt to papīriņu ielikt kabatā, aiznest mājās. Ja jau var panest pilnu čipsu paku, tad tukšu līdz mājai var aiznest," saka jaunpiebaldzēniete un pastāsta, ka bijusi ideja Jaunpiebalgā salikt soliņus, lai pastaigu laikā var piesēst, iestādīt ceriņus. Pie soliņa vajadzīga miskaste. Vārnas pasaimnieko, un visa apkārtne piemēslota. Miskaste patiesībā rada lielāku nekārtību.

Arī nevalstiska organizācija, ja dara, var izdarīt daudz, uzskata Vita – gan iesaistot sabiedrību, gan izglītojot. "Katram savs stūrītis, sava sēta jāsakopj. Tā veidosim zaļu, sakoptu Latviju. Bērniem jāmāca izprast, ka mežs nav tikai koki un upe tikai ūdens. Aiz kokiem jāredz mežs, ūdenī dzīvība. Mūsdienu modernais cilvēks pazaudē dabas sajūtu. Nokļūstot dabā, neprot to lasīt, baidās no dabas norisēm, sabīstas, kad taurenis uzlaižas uz pleca, jo tas taču kož. Baidāmies no tā, ko nepazīstam. Pārgājieni, dažādu paaudžu kopābūšana ir dabas mācībstundas. Katram jāatrod līdzsvara punkts ar dabu. Ģimenē stāstam par dabu jābūt dzīvam, tad arī pašsaprotama būs dabai un videi draudzīga attieksme," atgādina Gaujas fonda valdes locekle un vērtē, ka nevalstiska organizācija reti kad var ietekmēt valsts un pašvaldību politiku. Parasti it kā ieinteresēti uzklausa un dara, kā nolemts. Pirms dažiem gadiem jaunpiebaldzēni savāca parakstus, lai neizcērt Lielmežu. Tā vietējiem bija atpūtas, ogošanas, sēņošanas vieta. "Vai paraksti ko mainīja? Meža vairs nav," bilst Vita.

Projektu finansējums, tā nevalstiskajām organizācijām ir iespēja izdarīt vairāk. Gadu gaitā Gaujas fondam tā izdevies īstenot ne vienu vien iecerēto. "Gan jau izveidosim dabas izziņas taku gar Gauju. Līdz šim neesam guvuši finansiālu atbalstu. Gribam iesaistīt ekspertus, lai izpēta dabas daudzveidību, kāda ir Gaujas augšteces vērtība. Visi zina, ka lejtecē nāk laši, augštece ir aizmirsta, bet tas nenozīmē, ka te nekā nav," pastāsta Gaujas fonda valdes locekle un uzsver, ka, aicinot darīt, jaunpiebaldzēni iesaistās.

Mērķi var sasniegt maziem solīšiem

Cēsīs netālu no dzelzceļa stacijas, blakus bibliotēkai jau četrus gadus darbojas beziepakojuma veikals "Ieber.lv". Saimniece Agnese Gaidelione pastāsta, ka pašiem ideja par šādu veikalu ļoti patikusi, un zaļais dzīvesveids, vides saudzēšana taču ikvienam ir svarīga.

"Izrādījās, ka ir dažādi aizspriedumi, priekšstati, kas ir dabai draudzīgs. Kad stāsta par kaut ko globālu, cilvēks vienkārši nobīstas, ka tas uz viņu neattiecas. Sākām stāstīt, ka zaļais, ilgtspējīgais dzīvesveids sastāv no secīgām ikdienas darbībām, sīkumiem, maziem solīšiem," stāsta cēsniece. Pamazām vien veikals kļuva ne tikai vieta, kur iepirkties, bet satikties domubiedriem. A. Gaidelione atzīst, ka "Ieber.lv" būtu tikai tirdzniecība, tas tāpat kā līdzīgi veikali citās pilsētās jau būtu slēgts.

"Pirmajās dienās, protams, interese bija. Kāda kundze teica, ka neko jaunu neesam izdomājuši, jaunībā viņa arī ar burciņu gājusi uz veikalu un piena pudeles nesusi atpakaļ. Mums palīdzēja tas, ka šāda koncepta veikals jau bija Rīgā, sociālajos tīklos par to runāja. Viss ir vienkārši – atnāc ar savu trauku, nosver, ieber, ko vēlies, nosver un maksā tikai par produktu. Katru produktu vari pasmaržot, nopirkt kaut divas konfektes, savā traukā ieliet mazgājamos līdzekļus, eļļu," stāsta A. Gaidelione un piebilst: "Ja nav sava trauka, kāds ir atnesis, jo kas vienam lieks, citam prieks." Veikalā ir ap tūkstotis dažādu preču. "Ieber.lv" ir arī internetveikals un savs pakomāts. Saimniece atklāj, ka ikdienā sazinās ar klientiem daudzviet Latvijā.

Tas bija tikai likumsakarīgi, ka Agnese kļuva par ilgtspējīga dzīvesveida vēstnesi. "Tas ir stāsts par domāšanas un pieradumu maiņu. Un tam vajag laiku. Ir cilvēki, kuri domā, ja esmu samaksājis par atkritumiem, negružoju, viss kārtībā, bet arī atkritumu poligona ietilpība nav neizmērāma. Ja tu neradi atkritumus, tev nav ko šķirot. To var izstāstīt viegli, bez kādas zaļmuldēšanas un nesaprotamiem vārdiem," saka Agnese un pastāsta garšu fejas stāstu un par "Mazo solīšu pasakas pilsētu", kurai ilustratore Silva Lipāne veidojusi Zanes Nats pasakas tēlus – metāla salmiņa ģimeni, kas aizved ceļojumā. "Ceļojumu var klausīties latviešu un angļu valodā, un tas attēlots lielā krāsojamā plakātā. Var iepazīt piecus namiņus un katrā uzzināt noderīgas idejas, kuras savā ikdienā var kļūt par paradumu un saudzēt vidi," stāsta Agnese. Plakātu saņēmušas visas Cēsu novada skolas, to ieinteresēti iegādājas uzņēmumi, ģimenes, draugi dāvanai, kai labi pavadītu laiku. Plakāts marķēts ar uzrakstu "Radīts Cēsu novadā", kas ir apliecinājums gan tēmas inovatīvam risinājumam, gan ilgtspējai. Tas ir kā tilts, lai ģimenes izzinātu un pielietotu mazos soļus ilgtspējīgas ikdienas virzienā. Tiek meklēti risinājumi, lai plakāts kļūtu par metodisko materiālu mācību iestādēs.

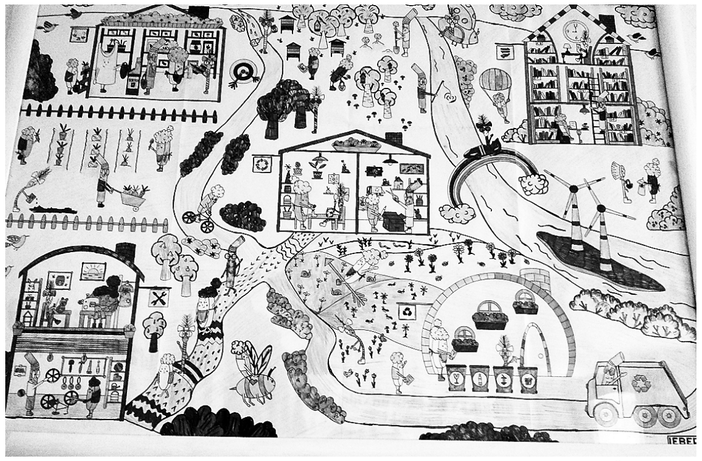

Uzņēmēja Agnese Gaidelone ir ilgtspējīga dzīvesveida vēstnese, viņa parāda arī plakātu, kurš palīdz ģimenēm spert mazus solīšus pretī pārmaiņām ikdienā.

Veikaliņš ir domubiedru tikšanās vieta. Te notiek izglītojošas lekcijas, meistarklases, kas redzamas arī sociālajos tīklos. "Esam parakstījuši iniciatīvu "Tīri. Labi. Pilsēta bez atkritumiem". Ja tas ir uz papīra, kāda jēga, jārīkojas, jāmācās, kaut vai – kā ēdienus pagatavot bez trauku mazgāšanas, jo maltīti var pasniegt uz ledus salāta lapas. Tik vienkārši," teic Agnese un pastāsta, ka nodarbības garšu fejas valstībā sākumā ne viens vien uztver ar skepsi, bet arī vīrieši atzinuši, ka bijis interesanti un noderīgi. Pircējam iedod kartona gabalu, jāsaloka kastīte, tad jāizvēlas produkti, jānosver, jāizrēķina, cik maksā. "Skolēniem tā ir matemātika, kompetenču izglītība. Ar nodarbībām, lekcijām braucam uz skolām, bērnudārziem," stāsta zaļā dzīvesveida vēstnese un piebilst, ka ir iecere izglītojošās programmas piedāvāt "Skolas somai".

Agnese ir arī Baltijas jūras valstu pārmaiņu vēstnese. "Tikšanās reizē Gdaņskā katrs dalījās savā pieredzē, bet svarīgi ir, kurp ejam visi kopā. Nākamajās reizēs runāsim, ko reāli darīsim," stāsta cēsniece un atgādina, ka Cēsu novads ir pirmajā bioreģionā Latvijā, arī šajā jomā daudz darāmā, tieši izglītojot sabiedrību.

UZZIŅAI

Ceļš uz ilgtspējīgu dzīvesveidu

- Sāc ar izglītību: uzlabo savu izpratni par ilgtspēju – lasi grāmatas, apmeklē lekcijas, seko līdzi aktualitātēm. Zināšanas ir pirmais solis uz pārmaiņām!
- Izmaini ikdienas paradumus: sāc ar maziem soļiem – atsakies no vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem, izmanto sabiedrisko transportu vai velo, vairāk ēd vietējos produktus.
- Dalies ar saviem panākumiem: sociālajos tīklos dalies ar saviem ilgtspējīgiem panākumiem un iedvesmo citus! Kopīgi veidojam ilgtspējīgu kopienas kustību!
- Sadarbojies ar līdzīgi domājošiem: veido sadarbības tīklus ar cilvēkiem, kuri arī cenšas veikt ilgtspējīgas pārmaiņas. Kopā esam spēcīgāki!
- Turpini attīstīties: neapstājies pie sasniegtajiem mērķiem. Turpini pilnveidoties, sekot līdzi jaunākajām tehnoloģijām un pieaugošajām ilgtspējas tendencēm.

A. Gaidelione ir ne tikai SIA "Ieber.lv" īpašniece, viņa darbojas vairākās vides organizācijās, visu laiku pati mācās, seko jaunumiem vides problēmu risināšanā. "Mērķis ir būt daļai no tiem, kuri maina pasauli. Mūsu ģimenē aug trīs bērni, gribam viņiem iedot labāko, iedot sapņus un spārnus dzīvei saskaņā ar dabu. Ja tā nebūtu misija, sēdētu veikalā, gaidot pircējus, un bizness būtu beidzies. Es varu dalīties ar to, ko zinu, arī receptēm, atziņām, pieredzi, ko stāstījuši veikala klienti," pārdomās dalās cēsniece un uzsver, ka ir svarīgi, tiekoties ar domubiedriem, iedvesmoties pašai, lai iedvesmotu citus, uzrunātu uzņēmējus, lai saprot, ka dara labas lietas un var darīt vēl. "Lai ilgtspēja nav tikai uzņēmuma misijā vai saukli, bet reāli ikdienā. Korporatīvā sociālā atbildība – varam palīdzēt, un darbinieki var būt vēstneši," pārliecināta zaļā dzīvesveida vēstnese un uzsver, ka ikdienā ir jāpiedomā, kā rīkojamies. "Ieber.lv", piemēram, paciņas klientiem sūta pa visu Latviju, iepakojumam izmanto tās, kurās preci sūta veikalam, vai paņem no veikaliem, kas iepakojumu nodod atkritumos.

"Sīkiem solīšiem, lai cik ļoti gribas visu izdarīt un sasniegt ātri. Mācoties, iepazīstot jauno, daloties pieredzē, uzzinātajā, iedvesmojoties no citiem, iedvesmot citus. Ne tikai paši gribam dzīvot tīrā, zaļā pasaulē, bet tādu atstāt arī bērniem, mazbērniem, nākamajām paaudzēm," atgādina zaļā dzīvesveida vēstnese Agnese Gaidelione.

VIEDOKLIS

KĀPĒC IEPĒRKOS BEZIEPAKOJUMA VEIKALĀ?

Maija un Mārcis Viškinti "Ieber.lv" iepērkas regulāri. "Vai te dārgāk, neesam pētījuši, mums svarīgi iepirkties šeit," saka Māris, bet Maija pastāsta, ka regulāri šajā veikalā pērk šampūnu, veļas mazgāšanas līdzekļus, šķidrās ziepes, citronskābi, atkaļķotāju, lēcas, auzu pārslas, garšvielas, ari kosmētiku, dāvanas. "Kaut šķiet, ka zini, kas ir videi draudzīgi, tā nav, visu nezini, un pārdevējas ikdienā atgādina noderīgas lietas. Te var nopirkt tik, cik tev vajag, nevis iepakojumu. Ja mājās liekas burciņas vai pudeles mazgāšanas līdzekļiem, atnesam, citam noderēs." atzīst Maija. Un piebilst, ka diemžēl citur arī biobanānus tirgo plastmasas maisiņos.

Latvijas vides aizsardzības fonds

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds".